

بررسی فرهنگ تحقیقاتی دانشجویان دانشگاه اصفهان

ندا باقری مهبیاری^۱، محمد اکبری بورنگ^۲، محمد رضا فاتح^۳

^۱ دانشجوی دکترای برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

^۲ استادیار برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

^۳ دانشجوی دکترای برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

چکیده

هدف تحقیق حاضر بررسی تمایلات دانشجویان دانشگاه اصفهان پیرامون مشارکت در تحقیق و پژوهش در دانشگاه اصفهان بوده است. برای جمع آوری داده‌ها از پرسشنامه فرهنگ تحقیقاتی استفاده گردید، این پرسشنامه در اختیار ۱۵۹ نفر از دانشجویان قرار گرفت تا تجارب خود درباره پژوهش، نوشتن تحقیق و ادراک خود درباره مشکلات بخش های مختلف یک تحقیق را بیان کنند. داده های تحقیق با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفتند. نتایج تحقیق حاکی از تفاوت معنادار بین دانشجویان رشته های مختلف، دانشجویان مقاطع مختلف و دانشجویانی که درس روش تحقیق را گذرانده اند بود. اما بین دانشجویان زن و مرد در این زمینه تفاوت معناداری نبود.

واژه های کلیدی: فرهنگ تحقیقاتی، فرهنگ پژوهش، آموزش.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

فرهنگ تحقیق را می توان به عنوان شیوه‌ای که یک فرد یا گروه از طریق آن به پژوهش می پردازند تعریف نمود. کیم و برونی (۲۰۱۱) معتقدند نمی توان گفت فرهنگ تحقیقاتی یکسانی در تمامی دانشگاه‌ها وجود دارد. این دو محقق معتقدند فرهنگ تحقیقاتی بستگی به ارزش‌ها و ایده‌های رشته‌ای و بین رشته‌ای، دانش تخصصی، تولید دانش، تحرک گروهی و چهارچوب‌های فکری درونی و بیرونی دارد. هنگامی که از فرهنگ تحقیق سخن به میان می‌آید ادراک عمومی بر آن است که یک فرهنگ سازمان یافته با ویژگی‌های خاص در این زمینه وجود دارد (هزلکورن، ۲۰۰۵). با توجه به تعریف فوق می توان می توان به ویژگی‌های بیشتری از فرهنگ تحقیق در یک موسسه اشاره کرد (ایوان، ۲۰۱۳). شین (۱۹۸۵) شش مولفه از فرهنگ تحقیقاتی را به شکل زیر ارائه می‌دهد: ۱. رفتارهای تحقیقاتی ۲. هنجارهای تحقیقاتی ۳. ارزش‌های تحقیقاتی ۴. فلسفه تحقیق ۵. قوانین تحقیق ۶. احساس یا جو تحقیق. در واقع فرهنگ تحقیقاتی انعکاس دهنده ارزش‌ها، ایده‌آل‌ها، قوانین و اعتقادات یک فرد یا موسسه درباره تحقیق و پژوهش است. می توان گفت که تمامی موارد فوق در رفتارها، اعمال و سمبل‌ها تحقیقی یک فرد یا سازمان نهفته است. همان طور که فرهنگ تدریس و آموزش یک موسسه در ارزش‌ها و سبک‌های آن نهفته است و فرهنگ مدیریت در سبک و ارزش‌ها مدیریتی، فرهنگ تحقیق نیز در ارزش‌ها و سبک‌های تحقیق متبلور می شود (ریس و همکاران، ۲۰۰۷).

یکی از باورهای رایج آن است که فرهنگ تحقیقاتی را باید در رفتارهای آشکار، یعنی آنچه که قابل مشاهده است جست و جو کرد، اما باید گفت که فرهنگ تحقیقاتی چیزی عمیق تر از رفتار است (پلارد، ۲۰۱۳). در واقع صحبت از فرهنگ تحقیق بسیار پیچیده است. فرهنگ تحقیقاتی اشاره به مفروضه‌های اساسی یک فرد یا سازمان درباره تحقیق دارد. فرهنگ تحقیق نه تنها مطالعه آنچه که یک محقق انجام می دهد بلکه چرایی انجام آن را نیز دربرمی گیرد. زمانی که درباره چرایی صحبت می شود، در سطح اول باید به بحث درباره انگیزه تحقیق پرداخت و در سطوح بالاتر به بحث درباره ارزش‌ها و فلسفه تحقیق پرداخت (دایسون، ۲۰۱۱). اگر بخواهیم پایین ترین سطح سلسله مراتب فرهنگ تحقیقاتی را معرفی کنیم باید از هدف تحقیق که آنی و کوتاه مدت است بحث به میان آورد، سطوح میانی فرهنگ تحقیقاتی را نتایج از قبل اکتساب شده تشکیل می دهد و بالاترین سطح را ایده‌آل‌های یک تحقیق تشکیل می دهد (آرچر، ۲۰۰۹). اگرچه تحقیقاتی خارج از کشور درباره فرهنگ تحقیقاتی صورت گرفته است که از جمله آنها می توان به چاویا، ۲۰۰۱، استوز، ۲۰۰۷، گلیز-فونتر، ۲۰۰۲، گلیز-فونتر و گیل آنتون، ۲۰۰۹، مونتر، ۲۰۱۱ اشاره کرد اما در داخل پژوهشی با این عنوان صورت نگرفته است و به نظر می رسد که بیشتر تحقیقات خارجی صورت گرفته در این زمینه به نوعی به دنبال تدوین فرهنگ تحقیقاتی مد نظر خود بوده‌اند فلذا پژوهش حاضر به دنبال توصیف وضعیت موجود فرهنگ تحقیقاتی بین دانشجویان دانشگاه اصفهان است.

سوالات تحقیق

۱. آیا بین دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی (کارشناسی، ارشد، دکترا) تفاوت معناداری در فرهنگ تحقیق وجود دارد؟
۲. آیا بین دانشجویانی که درس روش تحقیق را سپری کرده‌اند و نکرده‌اند تفاوت معناداری در فرهنگ تحقیق وجود دارد؟
۳. آیا بین دانشجویان زن و مرد تفاوت معناداری در فرهنگ تحقیق وجود دارد؟
۴. آیا بین دانشجویان رشته‌های مختلف (علوم انسانی، فنی مهندسی، علوم پایه) تفاوت معناداری در فرهنگ تحقیق وجود دارد؟

مکان تحقیق

تحقیق حاضر به بررسی فرهنگ تحقیقاتی دانشجویان دانشگاه اصفهان می پردازد. این تحقیق در ۱۳ دانشکده مختلف دانشگاه اصفهان اجرا شده است.

مشارکت کنندگان

کل مشارکت کنندگان تحقیق ۱۵۹ نفر بوده اند که ۱۰۳ نفر زن و ۵۶ نفر مرد بوده اند. تعداد ۸۴ نفر از این افراد دانشجوی کارشناسی و ۷۵ نفر دانشجوی تحصیلات تکمیلی بوده اند. حیطه سنی مشارکت کنندگان بین ۲۱ تا ۳۲ بوده است.

رویه جمع آوری اطلاعات

برای جمع آوری اطلاعات کیفی از پرسشنامه در اختیار مشارکت کنندگان قرار داده شد و پس از تکمیل پرسشنامه آن را در اختیار محقق قرار دادند. برای تحلیل داده ها نیز از نرم افزار SPSS استفاده گردید.

یافته ها

پس از تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS، نتایج و یافته های تحقیق حاضر با توجه به سوالات مطرح شده در قسمت پیشین حاکی از موارد زیر بود:

۱. آیا بین دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی (کارشناسی، ارشد، دکترا) تفاوت معناداری در فرهنگ وجود دارد؟
نتایج جدول ۱ نشان می دهد که بین سه گروه دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی (کارشناسی، ارشد، دکترا) در متغیر - فرهنگ تحقیق حداقل بین دو سطح از سطوح متغیر گروه بندی بین گروهی تفاوت معناداری وجود دارد ($F_{(۳,۶۹)} = ۹/۴۲, p < ۰/۰۰۱$).

جدول ۱ شاخص های توصیفی به تفکیک مقطع تحصیلی

Maximum	Minimum	Std. Error	Std. Deviation	Mean	N	
۹۱,۰	۶۹,۰	۱,۰۳۶	۶,۰۴	۷۷,۱۴	۳۴	کارشناسی
۹۱,۰	۷۰,۰	۱,۱۴۳	۵,۷۱	۷۸,۸۸	۲۵	رشد
۹۱,۰	۷۴,۰	۱,۷۹۵	۶,۴۷	۸۵,۶۱	۱۳	دکترا
۹۱,۰	۶۹,۰	.۷۸۷	۶,۶۸	۷۹,۲۷	۷۲	کل

جدول ۲: مقایسه اثرات ساده عامل بین گروهی در در متغیر فرهنگ تحقیق

منبع اثر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری
بین گروه	۶۸۰,۴۶۳	۲	۳۴۰,۲۳۱	۹,۴۲۱	.۰۰۰
درون گروهی	۲۴۹۱,۹۸۲	۶۹	۳۶,۱۱۶		
	۳۱۷۲,۴۴۴	۷۱			

جدول ۲: نتایج آزمون تعقیبی

دکتر	ارشد	کارشناسی		
۸/۴۶** (۱/۹)	۱/۷۳ (۱/۵۸)	-	کارشناسی	پس آزمون
۶/۴۷** (۲/۰۵۳)	-	-	ارشد	
-	-	-	دکتر	

بررسی نتایج آزمون تعقیبی جدول ۲ نشان می دهد که:

- در پس آزمون بین گروه های کارشناسی، ارشد، دکتر از نظر فرهنگ تحقیق تفاوت معنی داری وجود دارد. به این ترتیب که فرهنگ تحقیق در دانشجویان دکتر بیشتر از دانشجویان ارشد و لیسانس است. اما به لحاظ فرهنگ تحقیق بین دانشجویان ارشد و کارشناسی تفاوت معنی داری مشاهده نشد.

۲. آیا بین دانشجویانی که درس روش تحقیق را سپری کرده اند و نکرده اند تفاوت معناداری در فرهنگ تحقیق وجود دارد؟ به منظور مقایسه دو گروه دانشجویانی که درس روش تحقیق را سپری کرده اند و نکرده اند از لحاظ متغیر فرهنگ تحقیق از آزمون تی برای گروه های مستقل استفاده شده است.

جدول ۳: نتایج آزمون t جهت مقایسه دانشجویانی که درس روش تحقیق را سپری کرده اند و نکرده اند از لحاظ فرهنگ تحقیق

گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	T	Df	Sig
آموزش دیده	۳۸	۷۷/۱۴	۶/۴۱	۲/۶۶	۷۰	۰/۰۱
بدون آموزش	۳۴	۸۱/۱۸	۶/۴۰			

نتایج ارائه شده در جدول ۳ نشان می دهد میانگین فرهنگ تحقیق ($\bar{X}=۸۱/۱۸$) دانشجویانی که درس روش تحقیق را سپری کرده اند بیشتر از دانشجویانی است که درس روش تحقیق را سپری نکرده اند ($\bar{X}=۷۷/۱۴$) می باشد ($t=۲/۶۶, p=۰/۰۱$).

۳. آیا بین دانشجویان زن و مرد تفاوت معناداری در فرهنگ تحقیق وجود دارد؟ به منظور مقایسه دو گروه دانشجویان زن و مرد از لحاظ متغیر فرهنگ تحقیق از آزمون تی برای گروه های مستقل استفاده شده است.

جدول ۴: نتایج آزمون t جهت مقایسه دانشجویان زن و مرد از لحاظ فرهنگ تحقیق

گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	T	Df	Sig
زن	۴۲	۷۸/۶۱	۶/۶۱	۰/۹۸	۷۰	۰/۳۲
مرد	۳۰	۸۰/۲	۶/۸۰			

نتایج ارائه شده در جدول ۳ نشان می دهد میانگین فرهنگ تحقیق ($\bar{X}=78/61$) دانشجویان زن و دانشجویان مرد ($\bar{X}=80/2$) می باشد که به لحاظ آماری تفاوت معنی داری ندارند ($t=0/98, p=0/32$).

۴. آیا بین دانشجویان رشته های مختلف (علوم انسانی، فنی مهندسی، علوم پایه) تفاوت معناداری در فرهنگ تحقیق وجود دارد؟ نتایج جدول ۱ نشان می دهد که بین سه گروه دانشجویان رشته های مختلف (علوم انسانی، فنی مهندسی، علوم پایه) در متغیر - فرهنگ تحقیق تفاوت معناداری وجود ندارد ($F_{(2,69)}=0/57, p=0/56$).

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	Minimum	Maximum
نسانی	۲۹	۷۹,۹۶	۶,۸۸	۱,۲۷	۶۹,۰	۹۱,۰
فنی مهندسی	۲۶	۷۸,۱۸	۶,۲۲	۱,۲۱	۶۹,۰	۹۱,۰
علوم پایه	۱۷	۷۹,۸۲	۷,۱۷	۱,۷۴	۷۰,۰	۹۱,۰
کل	۷۲	۷۹,۲۸	۶,۶۸	.۷۸	۶۹,۰	۹۱,۰

جدول ۱: مقایسه اثرات ساده عامل بین گروهی در در متغیر فرهنگ تحقیق

منبع اثر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری
بین گروهی	۵۱,۶۲۴	۲	۲۵,۸۱۲	۰,۵۷۱	۰,۵۶۸
درون گروهی	۳۱۲۰,۸۲۱	۶۹	۴۵,۲۲۹		
کل	۳۱۷۲,۴۴۴	۷۱			

نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان می دهد که بین دانشجویان رشته های مختلف علوم انسانی، فنی مهندسی، علوم پایه از نظر متغیر فرهنگ تحقیق تفاوت معنی داری به لحاظ آماری وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

در تمامی رشته ها تحقیق و پژوهش به عنوان یکی از مهم ترین شالوده توسعه تلقی می شود، در واقع انتظار بر آن است که محققان از طریق پژوهش و اشتراک گذاری آن با همکاران خود زمینه بسط و توسعه حوزه تحقیقاتی خود را فراهم نمایند. پژوهش حاضر با هدف بررسی فرهنگ تحقیقاتی بین دانشجویان دانشگاه اصفهان انجام گردید. یافته های پژوهش نشان داد که فرهنگ تحقیقاتی بین دانشجویان مقاطع مختلف، رشته های مختلف و کسانی درس یا دوره رشت تحقیق را طی کرده اند از تفاوت معناداری برخوردار است در صورتی که بین دانشجویان زن و مرد تفاوت معناداری وجود ندارد. در تبیین یافته های پژوهش حاضر می توان گفت که واضح و مشخص است که عواملی چون مهارت نوشتن و تجربه در تحقیق در فرهنگ تحقیقاتی تاثیرگذار است. سوال اول پژوهش ارتباط میزان تحصیلات دانشجویان و فرهنگ تحقیق را مورد بررسی قرار می داد، نتایج برآمده از این سوال بر اهمیت میزان تحصیلات در فرهنگ تحقیق تاکید داشت بدان معنا که هرچه میزان تحصیلات افزایش پیدا کند فرهنگ تحقیق نیز افزایش پیدا خواهد کرد. سوال دوم پژوهش بر اهمیت مهارت های تحقیق در فرهنگ تحقیقاتی تاکید داشت. نتایج حاصله از این سوال حاکی از آن بود که شرکت یا عدم شرکت در دروس یا دوره های تحقیقاتی تاثیر به سزایی در فرهنگ تحقیقاتی دارد. سوال سوم پژوهش بر تفاوت بین رشته های مختلف تمرکز داشت، آنچه که نتایج این سوال نشان داد حاکی از آن بود که بین رشته های مختلف تفاوت معناداری در فرهنگ تحقیقاتی وجود دارد بنابراین زمینه تحصیلی می تواند این موضوع را تحت تاثیر قرار داد. سوال آخر تحقیق نقش جنسیت در فرهنگ تحقیقاتی را مورد بحث قرار می دهد، داده های حاصل از این سوال بیانگر آن بود که جنسیت، نقشی در فرهنگ تحقیقاتی ایفا نمی کند. می توان گفت که فرهنگ تحقیقاتی یکی از مولفه های مهم در بسط و توسعه آکادمیک هر رشته ای محسوب می گردد. بی شک توجه به عناصر تشکیل دهنده فرهنگ تحقیقاتی و پرورش آن در دانشجویان می تواند منجر به توسعه در هر حیطه حیطه و رشته ای شود.

منابع

- Archer, M. S. (۲۰۰۹) *Culture and Agency: the place of culture in social theory*, Cambridge, Cambridge University Press
- Dyson, A. and Deforges, C. (۲۰۱۱) Building Research Capacity: some possible lines of action (NERF working paper number ۱,۱), National Educational Research Forum (NERF)
- Evans, L. (۲۰۰۷) *Researcher Development in the Social Sciences: an 'extended'-'restricted' professionalism-based model*, paper presented in the symposium:, at the annual conference of the SRHE, Brighton, December ۲۰۰۷
- Hazelcorn, E. (۲۰۰۵) *University Research Management: developing research in new institutions*, Paris, OECD
- Pollard, A. (۲۰۱۳) 'So, how then to approach research capacity building?', *Research Intelligence*, Issue ۹۷, pp. ۱۸-۲۰
- Raddon, A. (۲۰۰۶) 'Drawing the Boundaries in Academic Work: Individual Views and Experiences of Teaching, Research and Administration', *paper presented at the SRHE Annual Conference*, December, ۲۰۰۶
- Rees, G., Baron, S., Boyask, R. and Taylor, C. (۲۰۰۷) 'Research-capacity building: professional learning and the social practices of educational research', *British Journal of educational Research*, ۳۳ (۵), pp. ۷۶۱-۷۷۹

Toomela, A. (۲۰۰۳) 'Culture in Psychology: current controversies', *Culture and Psychology*, ۹(۱), pp. ۳۵-۴۵.

Chavoya, M. L. (۲۰۰۱). Organización del trabajo y culturas académicas. Estudio de dos grupos de investigadores de la Universidad de Guadalajara [Organization of academic and work cultures: A study of the research groups at Universidad de Guadalajara]. *Revista Mexicana de Investigación Educativa*, ۶(۱۱), ۷۹-۹۳.

Montero, V. (۲۰۱۱). *Te construction of professional identity pathways of the participation of full time faculty members in university restructuring in Mexico* (Unpublished doctoral dissertation). University of California, Riverside, USA.

Galaz Fontes, J. (۲۰۰۲). *Job satisfaction of Mexican faculty in a public state university: Institutional reality through the lens of the professoriate* (Unpublished doctoral dissertation). Claremont Graduate University, USA.

Galaz Fontes, J., & Gil Antón, M. (۲۰۰۹). La profesión académica en México: un oficio en proceso de reconfiguración [Te academic profession in Mexico: A job in process of reconfiguration]. *Revista Electrónica de Investigación Educativa*, ۱۱(۲), ۱-۳۰.

